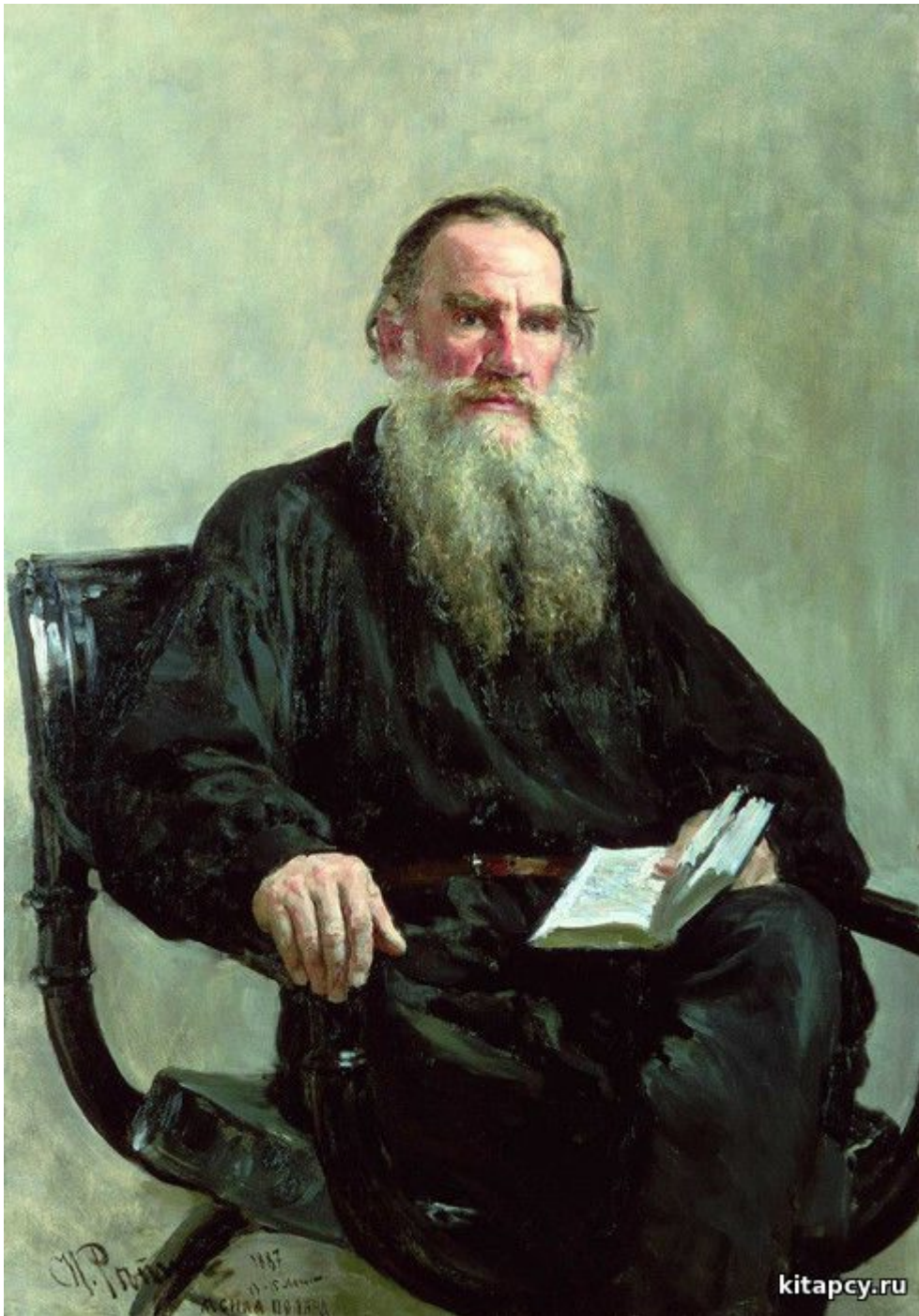

Meşhur adamlaryň durmuşyndan: Lew Tolstoý

Category: Kitapcy, Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly
написано kitapcy | 23 январа, 2025

Meşhur adamlaryň durmuşyndan: Lew Tolstoý **LEW TOLSTOÝ**

(09.09.1828-20.11.1910)

Baý pomeşigiň maşgalasynda dünýä inen Lew Tolstoý mugallymlary

tarapyndan ne okamaga, ne öwrenmäge höwesi bolan çöňňe okuwçylaryň biri hasaplanypdyr.

Geljekki ýazyjy otuz ýaşanda özüni eýýäm garran we gelşikden gaçan hasaplap, öýlenmäge bolan höwesi gaçypdyr. 1862-nji ýylda Sofiýa (Sonýa) Andreýewna Behrs atly lukmanyň gyzy oňa durmuşa çykмага razy bolanda öz-özüne geň galýar. Otuz dört ýaşly Tolstoý toý gijesi on sekiz ýaşly gelnini hyzmatkärleridir her dürli aýal-gyzlar bilen arasynda bolup geçen jynsy gatnaşyklarynyň iň bir ownujak detallaryna çenli jikme-jikme ýazylan gündeligini okamaga mejbur edýär. Ýöne Sonýanyň pikirçe bu ýazgylar juda gereksiz we öte geçilip ýazylan zatlardy. Şonuň üçinem ol ertesi gün öz gündeligine şular ýaly ýigrenji ýagdaýa duçar bolandygyndan nalap ýazypdyr.

"Uruş we parahatçylyk", "Anna Karenina" ýaly eserleri oňa şan-şöhrat we ummasyz pul gazandyranam bolsa, şol bir wagtyň özünde öz durmuşynyň o diýen öwerlik däldigi baradaky pikirini-de perçinläpdir. Ýazyjy ruhy taýdan ejir çekipdir, saglygy ýagdaýy mazaly ýaramazlaşypdyr. Şol döwür ol düýpli ruhy özgerişi başdan geçiripdir, toba gelen ýazyjy mundan beýläk takwalygy ýüz urup, yňdarma dindara öwrülýär. Ýazyjy öz baýlygyny boşadyp goýbeden hyzmatkärlerine paýlap hemmeleri haýran galdyrypdyr. Ýöne onuň täze pukara durmuşy aýalynyň göwnüne ýaramandyr. Sonýanyň birgiden çagany dünýä inderendigine, onuň "Uruş we parahatçylygy" tutuş ýedi gezek täzeden göçürendigine garamazdan, Tolstoý bir gezek "Meniň keselimiň başy Sonýa" diýip nalapdyr.

Tolstoý ýaşan döwründe edebiýat boýunça Nobel baýragyny almandyr. 1901-nji ýylda bu abraýly baýragyň ilkinji gezek gowşurylyşynda iň güýçli talaşgäriň Tolstoýdygyna garamazdan, baýrak fransuz şahyry Sýulli-Prýudoma berilýär.

Soň-soňlar Tolstoýyň "Kreýser sonatasy" powestinde aýal-gyzlaryň mertebesiniň peseldilýändigini bu baýragyň oňa berilmezligine sebäp hökmünde görkezilipdir.

Dindar bolan döwürleri werziş bolnan endiklere erk etmegiň bagtyýarlygyň açary hasaplan ýazyjy et iýmekden doly el çekip barypýatan wegetariana öwrülýär. Onuň bar iýip-içýän zady süle

şülesiden, gara çörekden we käşirdir beýleki gök önümlerden taýýarlanan bulamakdan ybarat bolupdyr.

Tolstoý spirtli içgilerdir çilimdenem ymykly arany açýar? "Adam näme sebäpli özüni süpüge öwrüp biler?" diýen makalasynda adamlaryň arakdyr çilim ýaly zyýanly endiklere wyždanlaryny köşeşdirmek üçin

Ýazyjy özara gatnaşygy aňsatlaşdyrmak üçin halklaryň parahatçylygyny üpjün etmek maksady bilrn döredilen halkara emeli dili bolan esperanto dilini wagyz etmegiň tarapynda çykyş edipdir. Ol bu dili üç-dört sagadyň içinde öwrenendigini ýazypdyr.

Tolstoý bilen Iwan Turgenýew uzak wagtlap ýakyn dost bolanam bolsalar, kem-kemden, hususanam Tolstoýyň göwnedegijilikli hereketleri sebäpli biri-birinden daşlaşypdyrlar. "Atalalar we ogullaryň" awtory soň-soňlar şeýle diýipdir: "Biz doly biri-birimize ters ýagdaýda. Men çorbany halasam, Tolstoý ony hökman ýigrenýär". Iň soňky dawalary dostlarynyň biriniňkide agşamlyk iýenlerinde bolup geçipdir. Özara gürrüň gyzysanda Tolstoý gyzyna terbiýe berşinden nägile bolup, Turgenýewi ýepbeklemäge durupdyr. (Gyz Turgenýewiň hyzmatkärinden bolan binika çaga eken). "Ol gyz seniň aýalyňdan bolan bolsa, sen oňa has gowy üns bererdiň" diýip, Tolstoý oňa soňky sözünü aýdypdyr. Iki ýazyjy dost biri-birileri bilen gyzyl ýumruga girer ýaly derejede ýakalaşýarlar, ahyrynda Tolstoý Turgenýewi duele (ikiçäk atyşyga) çagyryýar. Sapaňçalara ok sürülýär. Hernä edebiýat meýdanynyň iki läheňi biri-birine ok atmakdan saklanypdyr, olar dagy-duwara biri-birlerini ýüzlerini görmezlige äht edip, ol ýerden aýrylypdyrlar.

Robert ŞNAKENBERG.

Terjime eden: Has TÜRKMEN.

Surat: I.Repin «Tolstoýyň portreti», 1887 Ýazyjy şahyrlaryň we alymlaryň terjimehaly